

Nikolai Pirogovi vana arsti päevaraamat

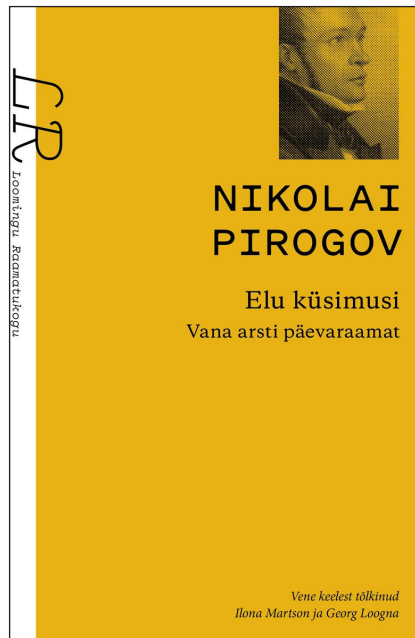
Väino Sinisalu – Eesti Arst

Nikolai Pirogov. Elu küsimusi. Vana arsti päevaraamat. Tlk. Ilona Martson ja Georg Loogna. Loomingu Raamatukogu 24–26, 2025.

Loomingu Raamatukogu sarjas ilmunud väljavõtte tuntud vene kirurgi Nikolai Pirogovi (1810–1884) mälestusteraamatust kirjeldab tema õpinguaastaid ja arstliku tegevuse algperioodi, mis oli tihedalt seotud Tartu ülikooliga. Raamatu tõlkisid vene keelest Ilona Martson ja Georg Loogna, saatesõnad lisas Ilona Martson.

Mälestuste kirjutamisega alustas Pirogov alles oma elu lõpuaastatel ega jõudnudki sellega lõpuni. Eesti kolleegile võiks raamat olla huvipakkuv, kuna autor jõudis kirjeldada oma arstiõpinguid Moskva ülikoolis aastatel 1824–1827, täiendusõpet Tartu Ülikooli professorite instituudis aastatel 1828–1833 ja professuuri Tartu ülikoolis aastatel 1836–1841. Autor maalib tõetruu pildi tolleaegsetest oludest, meditsiini tasemest ning oma hinnangutest meditsiinile ja elule.

Moskva ülikooli õppima asudes oli Nikolai Pirogov 14aastane ja teismeeas oli ka enamik tema õpingukaaslast. Õpingute kõrval nauditi ülikoolielu ja naerdi professorite veidruse üle. Naljaelement oli tol ajal levinud nii Moskva kui ka Euroopa ülikoolides, kuid Pirogov leiab, et Moskvast kaasnes sellega ka õppejõudude rumaluse üle naermine. Loenguid peeti 1750. aastate käsitluste järgi, kuigi paljudel tudengitel oli 19. sajandi õpperaamatuid. Arsti-üliõpilased ei prepareerinud tol ajal surnukehi. Pirogov hindab, et Moskva ülikoolist sai ta kaasa kasina teadmistepagasi – oma teadmised oli ta saanud pigem raamatutest ja muudest väljaannetest, mitte prak-

tiliste näidete varal ega kogemusele ja vaatlusele toetudes. Ta sooritas edukalt arstieksamid, kuid hindas, et polnud piisavalt ette valmistatud praktiliseks arstitööks, polnud näinud isegi ühtki tüüfusehaiget ega hoidnud peos skalpelli.

Üliõpilasena oli ta kirjutanud ühe haigusloo, olles enne korra haiget külastanud, aga lisanud sinna palju raamatutest loetud sümptomeid ja selgitusi. Irooniliselt märgib ta tagantjärele, et kirjutas haigusloo asemel muinasloo. Kõigele vaatamata sai Nikolai Pirogov Moskva ülikoolist kaasa head mälestused ja soovi õppida.

Selleks avanes kohe ka võimalus. Keiserliku Tartu ülikooli juurde loodi 1828. aastal professorite instituut, mis tegutses 10 aastat ja mille ülesandeks oli õppejõudude ettevalmistamine Venemaa ülikoolidele. Õppima võeti erinevatel erialadel Venemaal ülikooli lõpetanud noormehi.

Pirogov astus Tartu ülikooli professorite instituuti 1828. aastal. Tema mentoriks sai kirurgiaprofessor

Johann Christian Meier. Pirogov tegi Tartus rohkelt lahanguid, uuris põhjalikult fastsiate anatoomiat, tegi katseid loomadel ning opereeris haigeid. 1832. aastal kaitses ta doktoriväitekirja, mis käsitles kõhuaordi etapiviisi sulgemise mõju vereringele katseloomadel. Järgneval kahel aastal külastas ta Berliini haiglat, tutvus põhjalikult Charité kliiniku tööga. Mitme saksa professori ettepanekul avaldati tema väitekirja ka Saksamaal.

19. sajandi keskepaigast alates hakkas meditsiini kujunema loodusteaduse haruks – arstiteaduseks. Pirogovi Berliinis viibimise aegu oli käimas see üleminek ka Saksamaal. Pirogov märgib, et siiski leidis ka sel ajal saksa koolkondi, kel praktiline meditsiini eksisteeris lahus selle peamistest teaduslik-realistlikest alustest – anatoomiast ja füsioloogiast – ning mitmedki tuntud-hinnatud kirurgid ei tundnud anatoomiat.

Aastal 1836 valiti Nikolai Pirogov Tartu ülikooli teoreetilise, operatiivse ja kliinilise kirurgia professoriks. Ta oli esimene venelane, kes valiti Tartu professoriks teaduslikul erialal, mitte vene keele õpetamiseks. Oma viieaastase professuuri vältel jõudis ta koostada arteritüvede ja fastsiate kirurgilise anatoomia atlase, kaks köidet kirurgilisi annaale ja monograafia Achilleuse kõõluse läbilõike teemal. Regulaarselt tegeles ta haiglaja ambulatoorse tööga, pidas loengukursusi teoreetilise kirurgia ja operatiivse kirurgia vallas, lisaks asutas silmakliiniku ja tegeles iga päev ka silmahaigustega patsientidega.

Pirogov rõhutab, et rakendus-teaduses – meditsiinis – tegutseja tegeleb otse nii enda kui ka patsiendi „minaga“ ning tal peab lisaks kogemustele ja teadmistele olema kindel eneseteadvus ja enesevalitsemisega omandatav heatahtlikkus.